

Katedra i Zakład Botaniki Farmaceutycznej, Wydział Farmaceutyczny.
Akademia Medyczna w Lublinie
Kierownik: doc. dr Tadeusz Szynal

Tadeusz KRZACZEK

Rośliny lecznicze południowo-zachodniej Lubelszczyzny

Лекарственные растения юго-западной части Люблинского воеводства

Medicinal Plants in the South-western Part of the Lublin Region

Prowadzone obecnie przeze mnie badania nad rozmieszczeniem i zasobami leczniczych roślin południowej Lubelszczyzny, należącej pod względem geograficznym do krainy Kotliny Sandomierskiej są z jednej strony dalszym ciągiem poprzednich (Krzaczek, 1962), dotyczących powiatów: Janów Lub., Biłgoraj i częściowo Tomaszów Lub., a z drugiej strony rozszerzeniem badań na część powiatu Kraśnik, stanowiącą najbardziej zachodni skraj badanego terenu. Zachodnią granicę badanego terytorium stanowi rzeka Sanna.

Opis terenu badań, zasady wyboru roślin leczniczych, jak też podstawową literaturę podałem uprzednio (Krzaczek, 1962). W spisie piśmiennictwa umieszczam tylko prace cytowane w niniejszym wykazie leczniczych roślin i nie podane w poprzedniej publikacji (Krzaczek, 1962).

Dane ekologiczne odnośnie poszczególnych gatunków podaję tylko dla gatunków nie uwzględnionych w poprzednim opracowaniu. Wszystkie uwagi odnośnie rzadkości gatunków, jak też możliwości zbioru ich z natury odnoszą się tylko i wyłącznie do badanego obszaru.

Układ systematyczny i nomenklaturę podobnie jak uprzednio opieram na: „Rośliny polskie” Szafera, Kulczyńskiego, Pawłowskiego (1953) i Flora polska” (1919—1959).

SYSTEMATYCZNY WYKAZ GATUNKÓW I ICH ROZMIESZCZENIE

Botrychium lunaria (L.) Sw. Józefów k. Biłgoraja, trawiasty skraj lasu sosnowego. Bardzo rzadko, zbieranie niedopuszczalne.

Polypodium vulgare L. Podłącze k. Zaklikowa, cieniste zbocze nad Sanną, licznie.

Equisetum limosum L. Zaklików, Potoczek, okolice Janowa Lub.: Oborniana, Pikule, Ossówek, Kol. Ossówek, Wilczów, Maliniec, Ciechocin,

Imielty Ług; okolice Biłgoraja: Grzęska Smuga, Dzwola, Ossowce, Broszki. Przeważnie masowo w *Scirpetum*. Zbieranie możliwe, nawet w znacznych ilościach.

Lycopodium clavatum L. Lipa, dość licznie na wilgotnych wrzosowiskach. Gatunek chroniony, dopuszczalne zbieranie kłosów zarodniowości.

Picea excelsa (L a m.) Lk. Radna Góra i Antoniówka k. Zaklikowa, Ossowce i Grzęska Smuga k. Biłgoraja. Dość licznie w podmokłych lasach. Pozyskiwanie surowca tylko przy trzebieży.

Quercus robur L. Kopiec i Radna Góra k. Zaklikowa, Różaniec i Luchów k. Tarnogrodu. Licznie w mieszanych lasach. Pozyskiwanie surowca tylko przy trzebieży, oraz z liści i żołędzi.

Humulus lupulus L. Zaklików, zarośla nad Sanną, Węglin, Zdziechowice, Szelina, zarośla nad Karasiówką. Dość często. Pozyskiwanie surowca z uprawy.

Viscum album L. Józefów, Biłgoraj. Dość często na drzewach liściastych, zbieranie dopuszczalne.

V. abietis B e c k. Smółsko Duże k. Biłgoraja, na jodle (K r z a c z e k, 1963), Błoto Rakowskie k. Frampola, na jodle. Rzadko na drzewach w sąsiedztwie torfowisk. Zbieranie tylko ze ściętych drzew.

V. laxum B o i s s. Andrzejówka k. Biłgoraja (K r z a c z e k, 1963), Suche Ługi k. Janowa Lub. Zawsze na sośnie, przeważnie w borze bagiennym. Rzadka, pozyskiwanie surowca jak u poprzedniej.

Rumex hydrolapathum H u d s. Zaklików, dolina Sanny; Kol. Ossówek, Maliniec, Momoty Górne i Dolne, Potoczek; brzegi stawów rybnych, rowy. Torfowiska — Błoto Rakowskie i Imielty Ług. Dość często, zbieranie możliwe.

Polygonum bistorta L. Różaniec k. Tarnogrodu, Oseredek, Susiec. Często na osuszonych, niskich torfowiskach. Zbieranie dopuszczalne.

Portulaca oleracea L. Józefów, ogrody warzywne, miejscami dość licznie. Zbieranie niemożliwe.

Saponaria officinalis L. Zaklików, Józefów i okolice; Susiec, Nowiny. Dość często, zwłaszcza na glebie lekko wapiennej, zarośla, miedze. Zbieranie dopuszczalne.

Euphorbia cyparissias L. Zaklików, Lipa. Suche łąki, przydroża, częsta. Zbieranie możliwe.

Asarum europaeum L. Dąbrowa k. Zaklikowa i okolice. Lasy liściaste, licznie, zbieranie dopuszczalne.

Berberis vulgaris L. Zaklików, w lesie sosnowym na wydmach, często. Zbieranie dopuszczalne.

Consolida regalis S. F. G r a y. Zaklików i okolice, Lipa. Pospolity chwast zbożowy. Zbieranie możliwe.

Clematis recta L. Węglin, zbocze w pobliżu młyna, często. Zbieranie niemożliwe.

Anemone nemorosa L. Zaklików i okolice: Radna Góra, Węglin; Kol. Ossówek k. Janowa; Błoto Rakowskie i Błoto Obary k. Biłgoraja. Bardzo częsty, zbieranie dopuszczalne.

Hepatica nobilis Garsault. Węglin i Radna Góra k. Zaklikowa, częsta w zaroślach. Zbieranie z natury niewskazane.

Ficaria verna Huds. Węglin k. Zaklikowa, cieniste wąwozy, częsta. Zbieranie niemożliwe.

Adonis vernalis L. Radna Góra k. Zaklikowa, skraj mieszanego lasu w pobliżu byłego folwarku, 12 kwitnących okazów i około 10 płonnych. Roślina chroniona.

Nymphaea alba L. Łysaków k. Zaklikowa, Maliniec k. Janowa. Tylko w żyzniejszych stawach rybnych, rzadko. Roślina chroniona.

N. candida Presl. Okolice Biłgoraja: Błoto Obary, Suchy Ług, Majdan Gromadzki, Broszki, Ossowce (Krzaczek, 1963); Oseredek k. Suśca, Dąbrowa k. Zaklikowa, Zaklików, okolice Janowa Lub.: Potoczek, Maliniec, Pikule, Momoty Górne, torfowisko Imielty Ług. Dość często na torfowiskach przejściowych i w oligotroficznych stawach. Roślina chroniona.

Nuphar luteum (L.) Sm. Zaklików, w wodach Sanny i w stawach rybnych. Zbieranie niewskazane.

Papaver dubium L. Okolice Suśca: Paary, Oseredek, Nowiny; okolice Józefowa k. Biłgoraja: Pardysówka, Hamernia, Józefów. Pojedynczo, ale dość często w uprawach żyta, oraz po starych wyrobiskach w kamieniołomach litotamniowego wapienia. Roślina rzadka, zbieranie niedopuszczalne.

P. rhoeas L. Pospolity chwast zbożowy w okolicach Zaklikowa, Modliborzyc i Lipy. Zbieranie możliwe.

Chelidonium maius L. Zaklików, Zdziechowice. Przychacia, przydroża, często. Zbieranie możliwe.

Corydalis solida Sm. Radna Góra i Węglin k. Zaklikowa; Józefów — uroczyska „Babia Góra” i „Stawiska”. Cieniste zarośla, rzadko. Zbieranie niemożliwe.

Cardamine amara L. Oborniana k. Janowa, dolina Sanny w okolicach Zaklikowa i Potoczka. Podmokłe Łąki, dość często. Zbieranie dopuszczalne.

C. pratensis L. Cegielnia i Pikule k. Janowa Lub.; dolina Sanny w okolicach Zaklikowa i Potoczka. Wilgotne łąki, licznie. Zbieranie możliwe.

Drosera rotundifolia L. Okolice Biłgoraja: Majdan Gromadzki, Broszki, Błoto Obary, Grzęska Smuga k. Józefowa; Zaklików, okolice Janowa: Oborniana, Ciechocin, Kol. Ossówek, Imielty Ług. Torfowiska wysokie

i przejściowe, dość często. Roślina chroniona.

D. anglica H u d s. Błoto Rakowskie k. Frampola (K r z a c z e k, 1963), Oserdek k. Suśca, Potoczek k. Janowa. Podmokłe torfowiska niskie, rzadko. Roślina chroniona.

D. intermedia H a y n e. Okolice Frampola: Cacanin, Korytków Duży i Mały, Kacze Błoto (K a r c z m a r z, K r z a c z e k, 1960, 1961), Błoto Rakowskie i Wielkie Bagno (F i j a ł k o w s k i, 1959); okolice Biłgoraja: Suchy Ług, Błoto Obary, Dąbrowica, Ciosmy Pszczelne, Ossowce (K r z a c z e k, 1963), Brozki: okolice Józefowa: Bagno Mulacin, Sigła, Aleksandrów (K a r c z m a r z, K r z a c z e k, 1961); Zaklików i Dąbrowa k. Zaklikowa; okolice Janowa: Cegielnia, Pikule, Ossówek, Maliniec i Potoczek; Lipa i okolice. Najliczniej rośnie na piaszczystym torfie w zespole *Rhynchosporium albae*, okresowo zasiedla gromadnie osuszane torfowiska przejściowe. Tutaj też możliwa jest półuprawa tej rosziczki. Możliwy jest także zbiór ziela rosziczki pośredniej z osuszanych torfowisk przejściowych przeznaczonych do rolniczego zagospodarowania. Oczywiście prowadzenie takiego zbioru wymaga uzgodnień ze służbą melioracyjną i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody. Pomimo tego, że jest to najmniejsza i najrzadsza rosziczka w Polsce, to na badanym obszarze występuje najczęściej i wykazuje największą dynamikę w rozprzestrzenianiu się. Szczególnie cenna wydaje się właściwość szybkiego rozmnażania na świeżo osuszonych torfach, na których inne gatunki rosziczki z reguły giną, lub karleją.

Viola tricolor. L. Okolice Józefowa, Suśca, Tarnogrodu, Biłgoraja, Janowa, Zaklikowa i Lipy. Pospolity chwast polny. Zbieranie możliwe.

V. arvensis M u r r. Rozmieszczenie, siedlisko i pozyskiwanie surowca jak u poprzedniego gatunku. Zresztą przy zbieraniu nie rozróżniany z fiołkiem trójbarwnym.

Hypericum humifusum L. Okolice Biłgoraja: Dąbrowica, Suchy Ług, Smółsko, Aleksandrów. Miejscami dość licznie na podmokłym piasku i w uprawach żyta. Gatunek rzadki, zbieranie niedopuszczalne.

H. perforatum L. Okolice Zaklikowa, bardzo licznie, zwłaszcza na wzgórzach prawej krawędzi doliny Sanny. Zbieranie możliwe.

H. maculatum C r. Błoto Obary i Smółsko k. Biłgoraja; Cegielnia k. Janowa; okolice Tarnogrodu. Przeważnie na łąkach trzęślicowych, dość rzadko. Zbieranie niemożliwe.

Parnassia palustris L. Oserdek k. Suśca, Zaklików i Potoczek, w dolinie Sanny; Maliniec k. Janowa Lub. Dość często na wilgotnych łąkach z rzędów *Tofieldietalia* i *Molinietalia*. Zbieranie możliwe.

Filipendula ulmaria (L.) M a x i m. Błoto Obary, Smółsko i Aleksandrów k. Biłgoraja; okolice Janowa: Oborniana, Potoczek, Cieclocin i Kol. Ossówek. Nierzadka na łąkach z rzędu *Molinietalia*. Zbieranie dopuszczalne.

F. hexapetala Gilib. Oseredek k. Suśca, Aleksandrów k. Biłgoraja, Radna Góra k. Zaklikowa. Częściej tylko w Radnej Górze poza tym bardzo rzadka. Zbieranie niemożliwe.

Comarum palustre L. Dzwola, Ossowce i Smólsko k. Biłgoraja; Zaklików i Potoczek, w dolinie Sanny; okolice Janowa: Oborniana, Pikule, Kol. Ossówek, Ossówek, Wilczów, Maliniec, Imielty Ług. Pospolity składnik niskich i przejściowych torfowisk. Zbieranie możliwe, nawet w znacznych ilościach.

Potentilla erecta (L.) H a m p a e. Okolice Biłgoraja: Błoto Rakowskie, Ossowce, Smólsko, Dzwola, Suchy Ług; Łysaków i Zaklików w dolinie Sanny; okolice Janowa: Oborniana, Ciechocin, Kol. Ossówek, Maliniec, Cegielnia; Lipa. Dość licznie na łąkach ze związku *Molinion*, w zbiorowisku z *Carex panicea* i *Rhynchosporium albae*. Zbieranie możliwe.

Potentilla anserina L. Okolicę Biłgoraja: Dzwola, Ossowce, Błoto Rakowskie; Zaklików, Ciechocin k. Janowa. Dość często na łąkach z rzędu *Molinietalia*, groble stawów rybnych, pastwiska. Zbieranie możliwe.

Geum rivale L. Dzwola k. Biłgoraja, Zaklików i Potoczek, w dolinie Sanny. Wilgotne łąki, zwłaszcza z *Carex panicea*, często.

Geum urbanum L. Dąbrowa k. Zaklikowa, Cegielnia k. Janowa. Wilgotne lasy mieszane, rozproszony.

Sanguisorba officinalis L. Okolice Biłgoraja: Błoto Obary, Aleksandrów, Smólsko. Rozproszony na wilgotnych łąkach trzęślicowych.

Sorbus aucuparia L. Dość często na całym terenie, okolice Suśca, Józefowa, Biłgoraja, Frampola, Tarnogrodu, Janowa, Zaklikowa, Lipy. Wilgotne lasy, zwłaszcza w dolinach niewielkich rzeczek, jak Niepryszka, Karasiówka i inne, poza tym często sadzona. Zbieranie owoców możliwe.

Padus avium Mill. Okolice Zaklikowa: Antoniówka, Dąbrowa, Baki. Wilgotne zarośla, dość często.

Melilotus officinalis (L.) L a m. et T h u ill. Zaklików, łąki i tereny k. stacji kolejowej, często. Zbieranie niemożliwe.

Trifolium arvense L. Na całym terenie pospolity chwast, zwłaszcza w życie. Zbieranie możliwe.

Trifolium pratense L. Pospolita na łąkach umiarkowanie wilgotnych, na całym terenie badań, zwłaszcza, że ostatnio jest coraz częściej wsielana w celu poprawienia jakości siana. Zbieranie możliwe, uprawa.

Anthyllis vulneraria L. Aleksandrów k. Biłgoraja, Węglin k. Zaklikowa. Rzadki na badanym terenie z uwagi na brak odpowiedniego siedliska.

Robinia pseudoacacia L. Sadzona na całym badanym obszarze, zbieranie surowca możliwe.

Daphne mezereum L. Okolice Zaklikowa: Dąbrowa, Baraki i Radna Góra. Zarośla i wilgotne lasy liściaste, miejscami dość licznie. Gatunek chroniony.

Lythrum salicaria L. Okolice Janowa Lub.: Oborniana, Pikule, Potoczek, Imielty Ług, Wilczów, Maliniec, Ossówek i Kol. Ossówek. Dość częsta po brzegach stawów rybnych w zbiorowiskach z rzędu *Phragmitetalia*. Zbieranie możliwe.

Malva silvestris L. Okolice Zaklikowa i Zdziechowic, częsta po przydrożach. Zbieranie dopuszczalne.

Tilia cordata Mill. Zamch k. Tarnogrodu; Szylina k. Zaklikowa. Lasy mieszane, dość rzadko. Często sadzone na całym terenie badań. Zbieranie kwiatostanów możliwe.

Linum catharticum L. Okolice Biłgoraja: Smólsko, Dzwola; okolice Janowa: Oborniana, Cegielnia, Kol. Ossówek. Miejscami dość licznie na wilgotnych łąkach trzęślikowych. Zbieranie możliwe.

Geranium Robertianum L. Radna Góra k. Zaklikowa, na terenie kamieniołomu, często. Zbieranie możliwe.

Aesculus hippocastanum L. Sadzony na całym terenie badań. Zbieranie możliwe.

Rhamnus cathartica L. Błoto Obary k. Biłgoraja, brzegi niewielkich cieków wodnych, gromadnie.

Frangula alnus Mill. Błoto Obary i Ossowce k. Biłgoraja; Imielty Ług k. Janowa. Miejscami gromadnie. Zbieranie kory z ograniczeniem.

Carum carvi L. Zaklików, łąki w dolinie Sanny, często. Zbieranie możliwe, uprawa.

Aegopodium podagraria L. Zaklików, zarośla k. „Kopca”, często. Zbieranie niemożliwe.

Pimpinella saxifraga L. Oseredek k. Suśca, okolice Józefowa, okolice Biłgoraja: Aleksandrów, Smólsko, Dzwola; okolice Tarnogrodu: Różaniec, Luchów Dolny, Majdan Sieniawski; Zaklików, dolina Sanny. Suche łąki, miedze, zarośla, niekiedy dość często. Zbieranie możliwe.

Oenanthe aquatica (L.) Poir. Okolice Janowa: Pikule, Potoczek, Maliniec, Momoty Górne. Najczęściej w *Scirpeto-Phragmitetum*. Zbieranie dopuszczalne.

Heracleum sphondylium L. Zaklików, Potoczek w dolinie Sanny, dość często. Zbieranie dopuszczalne.

Peucedanum palustre (L.) Moench. Pikule i Imielty Ług k. Janowa. Miejscami dość często. Zbieranie możliwe.

Angelica silvestris L. Zaklików i Potoczek, w dolinie Sanny, dość często. Zbieranie niemożliwe.

Daucus carota L. Okolice Biłgoraja: Aleksandrów, Smólsko, Majdan Książpolski, Dzwola; okolice Tarnogrodu: Luchów Dolny, Różaniec, Maj-

dan Sieniawski; Pikule k. Janowa. Łąki trzęslicowe, dość często. Zbieranie możliwe, uprawa.

Primula officinalis (L.) Hill. Okolice Zaklikowa: Węglin, Łysaków, Radna Góra. Słoneczne wapienne wzgórze, dość często. Zbieranie nie-dopuszczalne.

Lysimachia nummularia L. Okolice Janowa: Cegielnia, Oborniana i Potoczek. Dość często na podmokłych łąkach. Zbieranie możliwe.

Chimaphilla umbellata (L.) Nutt. Zaklików, suchy las sosnowy. Rzadki w całej Lubelszczyźnie.

Oxycoccus quadripetalus Gilib. Okolice Biłgoraja: Błoto Obary, Suchy Ług, Broszki, Majdan Gromadzki, Górecko; okolice Janowa: Oborniana, Potoczek, Maliniec i Imielty Ług; Zaklików i okolice. Pozyskiwanie owoców możliwe, nawet w znacznych ilościach. Należy jednak wprowadzić kalendarz zbiorów w celu podniesienia jakości i ilości pozyskiwanych owoców.

Ledum palustre L. Okolice Biłgoraja: Suchy Ług, Majdan Gromadzki, Aleksandrów, Smólsko, Dzwola, Bagno Tałandy; okolice Janowa: Oborniana, Imielty Ług, Maliniec, Łązek Ordynacki; Zaklików i okolice; Lipa. Masowo w borach bagiennych, oraz mniej licznie na torfowiskach. Zbieranie możliwe, w znacznych ilościach.

Acrostaphyllos uva-ursi L. Gwizdów k. Janowa, Łązek i Lipa k. Zaklikowa (S a ł a t a, 1965); Zaklików i okolice: Maliniec, Ossówek, Potoczek; Maziarze k. Łukowej (S a ł a t a, 1965). Suche bory sosnowe, o piaszczystym podłożu oraz piaszczyste wydmy, na znacznych przestrzeniach, niekiedy osiąga 100% zwarcia. Chociaż mącznica garbarska jest pod częściową ochroną, to jednak w okolicach Zaklikowa mogłaby być w umiarkowany sposób eksploatowana. Uzgodnienia jednak wymaga nie tylko ilość zbieranego zieleń, ale także sposób gospodarki leśnej. Przy zalesianiu terenów zasiedlonych przez mącznicę należy zaniechać stosowania pługów, ponieważ podczas orania niszczy się dużo mącznicy, o wiele więcej niż podczas fachowo przeprowadzonego zbioru zieleń. Jeżeli już musimy podsadzać sosnę, to należy ręcznie talerzować miejsca przyszłych nasadzeń. Oczywiście musimy tak prowadzić eksploatację mącznicy i gospodarkę leśną na tym terenie, aby nie doprowadzić do zubożenia najobfitszego na Lubelszczyźnie stanowiska tej cennej rośliny.

Anchusa officinalis L. Węglin k. Zaklikowa, wapienne zbocze. Rzadka na badanym obszarze, nie może mieć praktycznego znaczenia.

Symphytum officinale L. Zaklików i okolice, brzegi stawów rybnych i dolina Sanny, bardzo często. Zbieranie dopuszczalne.

Echium vulgare L. Zaklików i okolice, bardzo często. Zbieranie możliwe.

Cynoglossum officinale L. Łysaków k. Zaklikowa, suche wapienne wzgórze. Rzadki, nie może mieć praktycznego znaczenia.

Hyoscyamus niger L. Okolice Tarnogrodu, Frampola, Zaklikowa. Przychacia, przydroża, dość często. Zbieranie możliwe.

Solanum dulcamara L. Okolice Józefowa, Tarnogrodu, Biłgoraja, Janowa i Zaklikowa. Podmokłe zarośla kruszynowo-wierzbowe, zwłaszcza zbocza dolin niewielkich rzek, dość często. Zbieranie dopuszczalne.

Verbascum thapsus L. Okolice Józefowa, Suśca, Frampola i Zaklikowa. Suche, słoneczne zbocza i zarośla. Zbieranie dopuszczalne.

V. phlomoides L. Rozmieszczenie zbliżone do poprzedniej, nieco częstsza. Zbieranie możliwe.

Linaria vulgaris (L.) Mill. Okolice Zaklikowa i Lipy. Piaszczyste nieużytki, pospolita. Zbieranie możliwe.

Scrophularia nodosa L. Okolice Suśca, Józefowa, Biłgoraja, Janowa, Modliborzyc, Zaklikowa i Lipy. Szczególnie częsta nad brzegami niewielkich rzek, w które okolice te obfitują, poza tym w cienistych zaroślach. Zbieranie możliwe.

Veronica officinalis L. Okolice Suśca, Józefowa, Tarnogrodu, Biłgoraja, Frampola, Janowa, Modliborzyc, Zaklikowa i Lipy. Pospolita w suchych lasach sosnowych, zwłaszcza na przejściach tych ostatnich z łąkami i pastwiskami, gdzie jest bardzo częsta. Zbieranie możliwe.

Euphrasia Rostkoviana Hayne. Smólsko i Aleksandrów k. Biłgoraja; Maliniec i Oborniana k. Janowa; okolice Tarnogrodu. Dość często na łąkach z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*. Zbieranie możliwe.

E. stricta Host. Okolice Janowa, Biłgoraja, Zaklikowa, Tarnogrodu, poza tym jak poprzednia. Szczególnie częsta na pastwiskach.

Lathraea squamaria L. Okolice Zaklikowa: Węglin, Radna Góra. Często w cienistych wąwozach, rzadka w całej Lubelszczyźnie.

Leonurus cardiaca L. Dość pospolita na całym badanym obszarze, głównie po przychaciach i miejscach ruderalnych. Zbieranie możliwe.

Origanum vulgare L. Okolice Lipy i Zaklikowa, dość często. Zbieranie dopuszczalne.

Lycopus europaeus L. Zaklików i Łysaków w dolinie Sanny; okolice Janowa: Pikule, Maliniec, Oborniana, Ciechocin, Potoczek, Kol. Ossówek. Pospolity, zbieranie możliwe.

Thymus serpyllum L. Pospolita w okolicach Zaklikowa, Lipy i Tarnogrodu. Zbieranie możliwe.

Plantago lanceolata L. Pospolita w okolicach Tarnogrodu, Zaklikowa i Lipy. Zbieranie możliwe.

Menyanthes trifoliata L. Okolice Zaklikowa: Antoniówka, Łysaków i Potoczek; dolina Sanny; okolice Janowa: Pikule, Kol. Ossówek, Oborniana, Imielty Ług; okolice Lipy i Ireny. Płytkie stawy rybne, rowy me-

lioracyjne, torfowiska niskie i przejściowe, miejscami gromadnie. Zbieranie ziela możliwe, nawet w znacznych ilościach.

Vinca minor L. Radna Góra k. Zaklikowa, brzeg lasu liściastego; poza tym częsty na cmentarzach całego badanego terenu. Uprawa, w stanie dzikim rzadki.

Galium verum L. Okolice Józefowa, Biłgoraja, Tarnogrodu, Zaklikowa. Dość często na łąkach i miedzach, oraz w zaroślach. Zbieranie możliwe.

Sambucus nigra L. Szylina k. Zaklikowa, gromadnie w zaroślach. Zbieranie możliwe.

Viburnum opulus L. Okolice Zaklikowa: Dąbrowa, Szylina. Wilgotne zarośla, miejscami dość często. Na badanym terenie stosunkowo rzadka, zbieranie niedopuszczalne.

Valeriana officinalis L. Okolice Zaklikowa: Węglin, Dąbrowa. Wapienne wzgórza, często. Zbieranie dopuszczalne.

Succisa pratensis M n c h. Okolice Biłgoraja: Dzwola, Ossowce, Błoto Rakowskie; Oborniana i Cegielnia k. Janowa; okolice Tarnogrodu. Wszędzie dość często, zwłaszcza na trzęslicowych łąkach. Zbieranie możliwe.

Knautia arvensis (L.) C o u l t. Okolice Józefowa, Suśca, Tarnogrodu, Biłgoraja, Janowa, Lipy i Zaklikowa. Wszędzie dość często, zwłaszcza po suchych wzgórzach, zaroślach i miedzach. Zbieranie możliwe.

Bryonia alba L. Okolice Suśca: Oseredek, Nowiny, Paary. Zdziczały z ogrodów, gdzie jest aktualnie uprawiany; przychacia, płoty. Rzadki w całej Lubelszczyźnie.

Erigeron canadensis L. Pospolity w okolicach Biłgoraja, Zaklikowa i Lipy. Zbieranie możliwe.

Helichrysum arenarium (L.) M o e n c h. Okolice Biłgoraja, Zaklikowa i Lipy. Miejscami dość licznie. Zbieranie dopuszczalne.

Achillea millefolium L. Okolice Tarnogrodu, Zaklikowa i Lipy. Wszędzie dość często, zwłaszcza w zaroślach i na suchszych łąkach. Zbieranie możliwe.

Matricaria discoidea DC. Okolice Józefowa i Zaklikowa. Przychacia i przydroża, miejscami bardzo często. Zbieranie możliwe.

Chrysanthemum leucanthemum L. Pospolity w okolicach Suśca, Józefowa, Tarnogrodu, Biłgoraja, Frampola, Janowa, Lipy i Zaklikowa. Szczególnie licznie rośnie na łąkach z rzędu *Arrhenatheretalia*, nieco rzadziej na łąkach z rzędu *Molinietalia*. Zbieranie surowca (ziele i koszyczki) możliwe, nawet w znacznych ilościach.

Artemisia absinthium L. Okolice Biłgoraja, Zaklikowa i Lipy. Dość licznie po piaszczystych zaroślach. Zbieranie dopuszczalne.

Tussilago farfara L. Okolice Zaklikowa i Tarnogrodu, dość często. Zbieranie części nadziemnych możliwe.

Silybum marianum (L.) Gaertn. Józefów, zaniedbane ogrody; Janów, kartofliska (Krzaczek, 1963). Gatunek rzadki.

Cirsium oleraceum (L.) Scop. Zaklików, Potoczek, łąki w dolinie Sanny, licznie. Zbieranie możliwe.

Cichorium intybus L. Licznie w okolicach Zaklikowa, zwłaszcza na nasytach przy torze kolejowym. Zbieranie możliwe.

Veratrum album L. Wola Różaniecka k. Tarnogrodu (Krzaczek, 1963), łąki trzęślicowe, rzadko. Zbieranie niedopuszczalne.

Allium oleraceum L. Okolice Józefowa, Tarnogrodu, Biłgoraja, Janowa, Lipy i Zaklikowa. Wszędzie dość licznie, zwłaszcza po suchych zaroślach i miedzach. Zbieranie dopuszczalne.

Lilium martagon L. Okolice Zaklikowa: Dąbrowa, Węglin, lasy liściaste i zarośla, dość licznie. Roślina chroniona.

Convallaria maialis L. Okolice Zaklikowa, często. Lasy liściaste i zarośla. Roślina rzadka na badanym terenie, pod częściową ochroną. Zbieranie niedopuszczalne.

Asparagus officinalis L. Hamernia k. Józefowa, rzadko w zaroślach. Rzadki na całym terenie Lubelszczyzny.

Iris pseudoacorus L. Dolina rzeki Tanwi i Wirowej, zwłaszcza w okolicach Zamchu, Olchowca, Borowca i Babcic; okolice Józefowa: Morgi, Kozaki, Osuchy, dolina Niepryszki; okolice Biłgoraja: Aleksandrów, Smólsko, Dzwola, Majdan Księżpolski, Korytków Duży i Mały, Błoto Obary, Błoto Rakowskie, Andrzejówka; okolice Janowa: Oborniana, Cegielnia, Pikule, Maliniec, Ciechocin, Modliborzyce, Momoty, Imielty Ług; okolice Zaklikowa, zwłaszcza w dolinie Sanny; okolice Lipy i Ireny. Jedna z najpospolitszych roślin podmokłych łąk i torfowisk. Występuje głównie w zbiorowiskach z rzędu *Phragmitetalia* i *Magnocaricetalia*. Zbieranie możliwe, nawet w znacznych ilościach.

Acorus calamus L. Różaniec k. Tarnogrodu, gromadnie w sadzawkach ciągnących się wzdłuż wioski, tworzy jednogatunkowe skupienia; Zaklików, w stawach i nad brzegami stawów, po prawej stronie Sanny, bardzo często; okolice Janowa: Maliniec, Potoczek, Wilczów, brzegi stawów rybnych, rowy, dość często. Pozyskiwanie surowca z natury możliwe.

ZESTAWIENIE WYNIKÓW BADAŃ

Zestawienie obejmuje także poprzednią pracę (Krzaczek, 1962).

1. Na badanym terenie dotychczas stwierdzono 172 gatunki leczniczych roślin. Z tego 49 występuje w ilościach pozwalających na prowadzenie stałej eksploatacji, 45 jest rzadkich lub podlega ochronie i nie może być eksploatowana, reszta — to jest 78 gatunków — może być zbierana ze stanu dzikiego, ale w ograniczonych ilościach.

2. Gatunki nadające się do względnie stałej eksploatacji:

a) Torfowiska i zbiorowiska wodne: *Equisetum limosum*, *Caltha palustris*, *Cardamine amara*, *Comarum palustre*, *Potentilla erecta*, *Oenanthe aquatica*, *Peucedanum palustre*, *Oxycoccus quadripetalus*, *Scrophularia nodosa*, *Lycopus europaeus*, *Menyanthes trifoliata*, *Cirsium oleraceum*, *Iris pseudoacorus* i *Acorus calamus*.

b) Łąki i pastwiska: *Rumex acetosa*, *Cardamine pratensis*, *Potentilla anserina*, *Geum rivale*, *Trifolium pratense*, *Lysimachia nummularia*, *Euphrasia Rostkoviana*, *Prunella vulgaris*, *Plantago maior*, *P. lanceolata*, *Bellis perennis* i *Achillea millefolium*.

c) Pola i miejsca ruderalne: *Equisetum arvense*, *Urtica urens*, *U. dioica*, *Consolida regalis*, *Papaver rhoeas*, *Capsella bursa-pastoris*, *Trifolium arvense*, *Anagalis arvensis*, *Convolvulus arvensis*, *Erigeron conadensis*, *Centaurea cyanus* i *Agropyron repens*.

d) Lasy: *Anemone nemorosa*, *Fragaria vesca*, *Vaccinium myrtillus*, *V. vitis idaea*, *Ledum palustre*, *Calluna vulgaris* i *Veronica officinalis*.

e) Zarośla, ugory i miedze: *Juniperus communis*, *Euphorbia cyperisias*, *Linaria vulgaris* i *Thymus serpyllum*.

3. Gatunki podlegające ochronie, lub rzadkie na badanym terenie: *Botrychium lunaria*, *Polypodium vulgare*, *Equisetum hiemale*, *Asplenium trichomanes*, *Clematis recta*, *Portulaca oleracea*, *Hepatica nobilis*, *Ficaria verna*, *Adonis vernalis*, *Nymphaea alba*, *N. candida*, *Papaver dubium*, *Corydalis solida*, *Drosera rotundifolia*, *D. anglica*, *D. intermedia*, *Hypericum humifusum*, *Sempervivum soboliferum*, *Ribes nigrum*, *R. vulgare*, *Filipendula hexapetala*, *Astragalus glycyphyllos*, *Anthyllis vulneraria*, *Daphne mezereum*, *Evonymus europaea*, *Oegopodium podagraria*, *Angelica silvestris*, *Primula officinalis*, *Chimaphilla umbellata*, *Anchusa officinalis*, *Cynoglossum officinale*, *Lathraea squamaria*, *Pinguicula vulgaris*, *Betonica officinalis*, *Centaureum umbellatum*, *Asclepias syriaca*, *Vinca minor*, *Bryonia alba*, *Antenaria dioica*, *Silybum marianum*, *Polygonatum officinale*, *Convallaria maialis*, *Veratrum album*, *Lilium martagon* i *Asparagus officinalis*.

4. Okolice Zaklikowa nadają się do kontrolowanej eksploatacji ziela mącznicy garbarskiej (*Arctostaphylos uva-ursi*), pomimo tego, że jest ona pod częściową ochroną. Widocznie tutaj istnieją najdogodniejsze warunki dla tej rośliny, gdyż jest to największe skupienie mącznicy na Lubelszczyźnie; nigdzie nie rozwija się tak dynamicznie jak tutaj.

5. Osuszane torfowiska przejściowe w okolicach Józefowa, Biłgoraja, Janowa, Lipy i Zaklikowa są okresowo bardzo dobrym siedliskiem dla rosiczki pośredniej (*Drosera intermedia*), tak że możliwa jest tam półuprawa tego gatunku. Istnieje też możliwość pozyskiwania ziela rosiczki z osuszonych torfowisk, przeznaczonych do rolniczego zagospodarowania.

PIŚMIENICTWO

1. Karczmarz K., Krzaczek T.: Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sect. C, 16. 91—103, 1961.
2. Krzaczek T.: Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sect. D, 17, 401—418, 1962.
3. Krzaczek T.: Fragm. Flor. et Geobot. 9 (4), 447—454, 1963.
4. Sałata B.: Fragm. Flor. et Geobot. 11 (3), 379—383, 1965.

Otrzymano 6 XI 1968.

РЕЗЮМЕ

Настоящая публикация является продолжением уже начатых исследований размещения лекарственных растений в южной части Люблинского воеводства (K r z a c z e k, 1962). В настоящей работе описываются главным образом лекарственные растения юго-западных районов Люблинского воеводства. Автор дополняет флористический список уже подаваемых видов и приводит их размещение.

В сопоставлении результатов автор перечисляет виды растений, встречаемые в больших количествах и поэтому пригодных к эксплуатации в диком состоянии, приводит список охраняемых или редко встречаемых в исследуемых районах видов, не пригодных к эксплуатации. Автор предлагает районы, в которых мог бы осуществляться контролируемый сбор лекарственных растений, находящихся под частичной охраной, а также местообитания и районы, пригодные к полувозделыванию охраняемых растений.

SUMMARY

The paper is the continuation of the studies dealing with the distribution of medical plants in the south-western part of the Lublin region. (K r z a c z e k 1962). The present studies are mainly concerned with plants of the south-western part of the Lublin region. The author supplements his previous floristic list with new species and their stands.

The author gives the list of wild frequent species suitable for exploitation, of species being under protection, and of those which cannot be collected because of rare distribution. He gives delimitation of areas in which half-protected plants may be collected, as well as of those areas which can be partly used for a cultivation of plants being under protection.